

ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի 2018 թ. գիտական և գիտակազմակերպչական
գործունեության հիմնական արդյունքների մասին

1. Կարևորագույն արդյունքները.

Հրատարակվել է «Հայոց պատմություն» ակադեմիական բազմահատորյակի երկրորդ հատորի առաջին գիրքը, որն ընդգրկում է վաղ միջնադարի՝ IV դարի սկզբից մինչև IX դարի կեսն ընկած ժամանակահատվածը: Այն ներառում է քրիստոնեության ընդունման, պարսկա-բյուզանդական և արաբական տիրապետության հաստատման, հայ ազատագրական պայքարի, սոցիալ-տնտեսական ու մշակութային պատմության և այլ հիմնահարցեր:

«Հայոց պետականության հիմնախնդիրները հնագույն ժամանակներից մինչև 1918 թ.» թեմայի շրջանակներում (ղեկ.՝ ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Ա. Մելքոնյան) լուսաբանված են Վասպուրականի հայկական պետության քաղաքական և սոցիալ-տնտեսական տարբեր ասպեկտները, մշակված են այդ ավատական տարածաշրջանի զարգացման առանձնահատկությունները: Պատմական սկզբաղբյուրների վերլուծության հիման վրա լուսաբանված նաև հայկական քաղաքական մյուս միավորների պատմության որոշ հարցեր:

«Հայոց պետականության հիմնախնդիրները հնագույն ժամանակներից մինչև 1918 թ.» թեմայի շրջանակներում (ղեկ.՝ ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Ա. Մելքոնյան) աղբյուրագիտական լայն հենքի վրա և Անդրկովկասի 1917 թ. հետհոկտեմբերյան քաղաքական իրադարձությունների համատեքստում լուսաբանվել է 1918 թ. Բաքվի մարտյան գոյապայքարի և հարակից հիմնահարցերի պատմությունը: Այդ պայքարը հայկական քաղաքական ու ռազմական բնեռային տարբեր կենտրոններ ներկայացնող գործիչների միասնական պայքարի եզակի դրսևորումներից է: Աշխատությունը նպատակ ունի բացահայտել նաև աղբյուրագիտական կեղծարարության արմատները:

2. Բազային ֆինանսավորմամբ ստացված արդյունքները.

«Հայոց պետականության հիմնախնդիրները հնագույն ժամանակներից մինչև 1918 թ.» թեմայի շրջանակներում (ղեկ.՝ ակ. Ա. Մելքոնյան) հրատարակվել է.

- Վահե Թորոսյանի «Հայոց կաթողիկոսական իշխանությունը (ԺԱ դարի կեսեր-ԺԲ դարի սկիզբ)» մենագրությունը, որը նվիրված է 11-րդ դարի կեսերից մինչև 12-րդ դարի սկիզբն ընկած ժամանակահատվածում Հայոց կաթողիկոսական իշխանության հիմնախնդիրն: Ուսումնասիրվել են Գրիգոր Բ. Վկայասեր կաթողիկոսի աթոռակալման շրջանում մի քանի կաթողիկոսությունների առաջացման պատճառները, նրանց կարգավիճակի, ինչպես նաև Մայր Աթոռի հետ հարաբերությունների հարցերը: Հավելվածում սկզբնաղբյուրային լայն հենքի վրա քննվել են Գրիգոր Բ. Վկայասերի նշանավոր ուղեգնացության հանգամանքները, մասնավորապես նրա Հռոմ այցելելու վերաբերյալ մատենագրական տեղեկությունները և այդ մասին մասնագիտական գրականության մեջ առկա տեսակետները:

- Հասմիկ Ամիջանյանի «Լոռին 1830-1900 թվականներին (պատմաժողովրդագրական ուսումնասիրություն)» մենագրությունը, որը Լոռու գավառի վարչական, էթնոժողովրդագրական և սոցիալ-տնտեսական պատմությունն ամբողջական կտրվածքով գիտական ընդհանրացման ենթարկելու փորձ է, որը գալիս է լրացնելու Լոռու տարածաշրջանի դեռևս չուսումնասիրված էջերը: Քննության են առնվում ժողովրդագրական գործընթացներին սոցիալ-տնտեսական ու քաղաքական ենթաշերտերն ու դրապատճառները:

«Հայաստանը և հայությունը նորագույն ժամանակաշրջանում: Հայկական հարց և Հայոց ցեղասպանություն» թեմայի շրջանակներում (ղեկ.՝ պ.գ.դ. Կ. Խաչատրյան) հրատարակվել են.

- Կլիմենտ Հարությունյանի «Армянский народ в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг.», գիրքը, որում ՌԴ ՊՆ Կենտրոնական, ՌԴ ՊՆ Կենտրոնական ռազմա-ծովային, Ռուսաստանի

պետական ռազմական, ՌԴ ԱԴԾ Կենտրոնական, Ռուսաստանի պետական սոցիալ-քաղաքական ուսումնասիրությունների արխիվների և Հայաստանի ազգային արխիվի նորահայտ փաստաթղթերի, համապատասխան գրականության ու պարբերական մամուլի նյութերի հիման վրա համակողմանի լուսաբանվել է հայ ժողովրդի մասնակցությունը 1941-1945 թթ. Հայրենական մեծ պատերազմին, մանրամասն բացահայտվել է հայ ռազմիկների դերը պատերազմի գլխավոր ճակատամարտերում, համառոտ ներկայացվել է աշխատավորների, պարտիզանների և սփյուռքի հայերի հերոսական սխրանքները թիկունքում: Բերվել են Հայրենական պատերազմի մասնակից Խորհրդային միության հայ և Հայաստանի ազգային փոքրամասնությունների հերոսների, Փառքի շքանշանի երեք աստիճանի ասպետների, մարշալների, գեներալների և ծովակալների ճշգրտված ցանկերը:

- Անի Ֆիշենկճեանի (Ֆշնկջեան) «Սուրիոյ հայ համայնքի պատմութիւնը (1946-1970 թթ.)» մենագրությունը, որը նվիրված է Սիրիայի Արաբական Հանրապետության պատմության ամենախնդրահարույց ու ամենահանգուցային շրջաններից մեկի ժամանակահատվածում հայ համայնքի պատմության ուսումնասիրությանը: Ներկայացված է Սիրիայի հայ համայնքի ազդեցիկ դերը երկրի հասարակական-քաղաքական, տնտեսական, կրթամշակութային կյանքում: Գիրքն ունի ոչ միայն գիտական, այլև քաղաքական մեծ կարևորություն և այժմեականություն:

- Լիլիթ Ջաքարյանի «Տարածքային կառավարման և տեղական ինքնակառավարման համակարգերի ձևավորումն ու զարգացումը Հայաստանի Հանրապետությունում» աշխատությունը, որում ներկայացված է Հայաստանում տարածքային կառավարման և տեղական ինքնակառավարման համակարգերի ձևավորման և ներդրման պատմությունը:

«Աղբյուրագիտություն և պատմագրություն» թեմայի շրջանակներում (ղեկ.՝ պ.գ.թ. Ա. Շահնազարյան) հրատարակվել են.

- Էլիզաբեթ Թաջիրյանի «Նոր Ջուղան եվրոպական աղբյուրներում 17-18-րդ դարերում, մաս II (Բնագրերի թարգմանություն, ծանոթագրություններ)» աշխատությունը, որում ներկայացված է 17-18-րդ դարերում բազմազան նպատակներով Արևելք այցելած բազմաթիվ եվրոպացիների թողած ուղեգրություններում, նամակներում և զեկուցագրերում Նոր Ջուղայի հայ գաղթօջախին վերաբերվող նյութը:

- Սուրեն Սարգսյանի «Մկրտիչ Փորթուգալյանի հասարակական-քաղաքական գործունեությունը և «Արմենիա» պարբերականը» մենագրությունը, որը նվիրված է արևմտահայ նշանավոր գործիչ Մ. Փորթուգալյանի կյանքի, հասարակական-քաղաքական գործունեության և հայ քաղաքական մամուլի առաջնեկ «Արմենիա»-ի պատմության լուսաբանմանը: Ներկայացված է Մ. Փորթուգալյանի ու նրա «Արմենիա»-ի անփոխարինելի դերակատարությունն ազգային-ազատագրական պայքարի գաղափարախոսության մշակման ու այն ժողովրդի սեփականությունը դարձնելու գործում:

- Մյասնիկ Եսոյանի «Կահիրեի «Արև» օրաթերթի արաբերեն հավելվածը» աշխատությունը, որը նվիրված է «Արև» օրաթերթի արաբերեն հավելվածի պատմությանը: Տրված է նրա բնութագիրը, բացատվել է նրա տեղն ու դերը Եգիպտոսի հայ համայնքի հասարակական մտքի և պարբերական մամուլի մեջ:

3. Թեմատիկ ֆինանսավորմամբ ստացված արդյունքները.

«Գրահրատարակչության և մամուլի քաղաքական վերահսկողությունը և գրաքննությունը Խորհրդային Հայաստանում (1920-1991 թթ.)» թեմայի շրջանակներում (ղեկ.՝ պ.գ.թ. Հ. Սուքիասյան) հրատարակվել է մեկ գիրք և 4 գիտական հոդված, հանրապետական ու միջազգային գիտաժողովներում ներկայացվել է 3 զեկուցում:

Հ. Սուքիասյանի և Ն. Երանոսյանի «Խորհրդային Հայաստանի երգիծական մամուլը 1920-ական թվականներին («Շեշտ», «Զուռնա», «Կարմիր մոծակ») գրքում անդրադարձ է կատարվում խորհրդահայ երգիծական մամուլի սկզբնավորման նախադրյալներին ու դրանց կայացման

խոչընդոտներին, երգիծաբան-խմբագիրներ Վահան Թոթովենցի ու Էդուարդ Խոճիկի գործունեությանը, «Շեշտ» (1923 թ.), «Զուռնա» (1924 թ.), «Կարմիր մոծակ» (1926-1927 թթ.) երգիծաթերթերի հիմնադրման, ընթացքի, գրաքննական հալածանքի արդյունքում դրանց հրատարակության դադարեցման հանգամանքների բացահայտմանը: Այս խնդիրները քննարկվում են առաջին անգամ գիտական շրջանառության մեջ դրվող փաստաթղթերի հիման վրա:

Առանձին հոդվածների շրջանակներում նորահայտ փաստաթղթերի, մամուլի հրապարակումների հիման վրա ուսումնասիրության խնդիր են դարձել Խորհրդային Հայաստանից արտահանվող և ներմուծվող գրականության գրաքննությանը, այդ համատեքստում Մխիթարյան միաբանության անդամ Ներսես Ակինյանի գործունեությանը, երգիծական պարբերականների գրաքննությանը, հրատարակչական բնագավառի նկատմամբ քաղաքականությանը, խորհրդային տարիներին գործող մասնավոր հրատարակչությունների հիմնադրմանն ու գործունեությանը վերաբերող խնդիրները:

Արդյունքում՝ արժեքավոր եզրահանգումներ ու հետևություններ են կատարվել Խորհրդային Հայաստանում գրահրատարակչության և մամուլի քաղաքական վերահսկողության և գրաքննության պատմության վերաբերյալ:

4. Կիրառական մշակումներ /չկան/

5. Ինստիտուտի կողմից 2018 թ. հրապարակումների ցանկը

Մենագրություններ, ժողովածուներ, գրքեր

1. Ազիզբեկյան Ռ.Լ., Գագաուզյան հարցը (պատմություն և արդիականություն), Ե., ՀՀ ԳԱԱ պատմ. ինստ., 2018, 115 էջ:
2. Ամիջանյան Հ.Հ., Լոռին 1830-1900 թվականներին (պատմաժողովրդագրական ուսումնասիրություն), Ե., ՀՀ ԳԱԱ պատմ. ինստ., 2018, 257 էջ:
3. Բախչիյան Ա.Հ., Հայ-ճապոնական պատմական և մշակութային առնչություններ, Ե., 2018, 267 էջ (երկրորդ լրամշակված հրատարակություն):
4. Եսոյան Մ.Ա., Կահիրեի «Արև» օրաթերթի արաբերեն հավելվածը, Ե., «Գիտություն» հրատ., 2018, 216 էջ:
5. Երեմիա Տեկանց (Տեր-Սարգսեանց), Տոհմային յիշատակարան. Գիրք Ը. (1868–1872 թթ.), Աշխատասիրությամբ Հ.Ղ. Մուրադյանի, Ե., ՀՀ ԳԱԱ պատմ. ինստ., 2018, XIX + 440 էջ:
6. Զաքարյան Լ.Ս., Տարածքային կառավարման և տեղական ինքնակառավարման համակարգերի ձևավորումն ու զարգացումը Հայաստանի Հանրապետությունում, Ե., «Մետրո» հրատ., 2018, 194 էջ:
7. Թորոսյան Վ.Հ., Հայոց կաթողիկոսական իշխանությունը (ԺԱ դարի կեսեր-ԺԲ դարի սկիզբ), Ե., «Նաիրի» հրատ., 2018, 272 էջ:
8. Խաչատրյան Վ.Ն., Հայկական հնագույն տեղանուններ, Ե., «Նաիրի», 2018, 180 էջ:
9. Հակոբյան Ա.Մ., Հայաստանի Հանրապետությունը 1918-1920 թթ., Ե., «Լուսակն» հրատ., 2018, 150 էջ:
10. Հայաստանի Կարմիր խաչի ընկերության գործունեությունը 1920-1930-ական թվականներին (Փաստաթղթերի և նյութերի ժողովածու) /Կազմող՝ Ս. Ռ. Ավետիսյան, Ե., ՀՀ ԳԱԱ պատմ. ինստ., 2018, 404 էջ:
11. Հայոց պատմություն, հ. 2, գիրք I: Միջին դարեր (IV դարի սկիզբ-IX դարի կես), Եր., «Զանգակ» 2018, 683 էջ + 24 էջ ներդիր:

12. Հարությունյան Մ.Գ., Մշակութային կյանքն Արցախում 1639-1736 թթ., Ե., ՀՀ ԳԱԱ պատմ. ինստ., 2018, 244 էջ:
13. Մարգարյան Ե.Հ., Հելլենիզմի պատմագրության ակնարկներ (Դրոյզենից մինչև XX դարավերջը), Ե., ՀՀ ԳԱԱ պատմ. ինստ., 2018, 269 էջ:
14. Մելիքյան Վ.Հ., Ս. Էջմիածնի 1917 թ. եկեղեցական համագումարը, «Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին» հրատ., 2018, 86 էջ:
15. Մելիքյան Վ.Հ., Պայքար Բաքվի համար (1917 թ. նոյեմբեր-1918 թ. ապրիլ), Ե., «ԵՊՀ» հրատ., 2018, 223 էջ:
16. Պատմության ինստիտուտ-75 (Կազմող և պատասխանատու խմբագիր Կ. Խաչատրյան), Ե., ՀՀ ԳԱԱ պատմ. ինստ., 293 էջ+2 մամ. նկար:
17. Մարգարյան Ս.Թ., Մկրտիչ Փորթուգալյանի հասարակական-քաղաքական գործունեությունը և «Արմենիա» պարբերականը», Ե., ՀՀ ԳԱԱ պատմ. ինստ., 2018, 493 էջ:
18. Սուքիասյան Հ.Կ., Երանոսյան Ն.Ս., Խորհրդային Հայաստանի երգիծական մամուլը 1920-ական թվականներին («Շեշտ», «Զուռնա», «Կարմիր մոծակ»), Ե., Էդիթ Պրինտ, 2018, 136 էջ + 8 էջ ներդիր:
19. Վենետիկի Մխիթարյան միաբանություն-300 /Միջազգային գիտաժողովի զեկուցումների ժողովածու, Ե., ՀՀ ԳԱԱ պատմ. ինստ., 2018, 665 էջ:
20. Ֆիշենկճեան (Ֆչնկջեան) Ա.Ա., Սուրիոյ հայ համայնքի պատմութիւնը (1946-1970 թթ.), Ե., Հեղինակային հրատ., 2018, 344 էջ (37 նկար, 6 փաստաթուղթ, 2 քարտէս):
21. Арутюнян К.А, Армянский народ в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг., Ер., “Зангак-97”, 2018, 768 с.+ илл. 96 с.
22. Варданян В.М., Очерки истории Вaspураканского Армянского Государства, Ер., Институт истории НАН РА, 2018, 375 с.
23. Тунян В.Г., Католикос всех армян Епрем I Дзорагехци (1809-1830), Св. Эчмиадзин, Первопрестольный Св. Эчмиадзин, 2018, 260 с.

Դասագրքեր, ուսումնական ձեռնարկներ

24. Մարուքյան Ա.Յ., Հայոց ցեղասպանության պատմության հիմնահարցեր, Ե., ՀՀ ԳԱԱ պատմ. ինստ., 2018, 95 էջ: Marukyan A.TS., The Fundamental Issues of the History of the Armenian Genocide, Yerevan, Institute of History, NAS of RA, 2018, 73 p.
25. Մելքոնյան Ա.Ա., Հայոց պատմություն (համառոտ ակնարկ), Ե., ՀՀ ԳԱԱ պատմ. ինստ., 2018, 402 էջ:

Մենագրություններ, ժողովածուներ, գրքեր որոնք լույս են տեսել 2018 թ., բայց թվագրված են 2017 թ. և դուրս են մնացել 2017 թ. հաշվետվությունից

26. Թաջիրյան Է.Խ., Նոր Զուղան եվրոպական աղբյուրներում 17-18-րդ դարերում, մաս II (Բնագրերի թարգմանություն, ծանոթագրություններ), Ե., ՀՀ ԳԱԱ պատմ. ինստ., 2017, 294 էջ:

Հոդվածներ, զեկուցումներ

1. Աբրահամյան Հ.Բ., Արցախը խորհրդային կարգերի հաստատման նախօրյակին (1920 մարտ-ապրիլ), «Գիտական ընթերցումներ (հոդվածների ժողովածու), Ղարաբաղյան շարժման 30-րդ տարեդարձին նվիրված գիտաժողովի նյութեր», Ստեփանակերտ, 2018, էջ 491-494:
2. Ադամյան Ն.Ս., ԿՀԲԸ-ի և Armenian Refugees (Lord Mayor's) Fund-ի համագործակցության պատմությունից (1915-1916 թթ.), Ե., «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», N 1(652), 2018, էջ 315-324:
3. Ազիզբեկյան Ա.Ռ., ՀՀ և ՌԴ գիտամշակութային կապերի պատմական նախադրյալները, Ե., «Պատմություն և մշակույթ», 2018 էջ 290-300:

4. Ալեքսանյան Հ.Ս., Հայության զանգվածային միգրացիան ՌԴ. թվաքանակն ու տեղաբաշխումը 1989-2002 թթ., Ռուսաստանի Դաշնության հայկական սփյուռքը: Միջազգային գիտաժողով: Զեկուցումների ժողովածու, Ե., 2018, էջ 95-106:
5. Ալեքսանյան Հ.Ս., Մոսկվայի հայկական հասարակական-մշակութային կազմակերպությունները 1988-2000 թթ., Ռուսաստանի Դաշնության հայկական սփյուռքը: Միջազգային գիտաժողով: Զեկուցումների ժողովածու, Ե., 2018, էջ 330-340:
6. Ամիրջանյան Հ.Հ., Հովսեփ արքեպիսկոպոս Արղությանի անտիպ նամակները որպես ռուսահայ գաղթօջախի պատմության սկզբնաղբյուր (XVIII դ. վերջ), Մատենադարան Մաշտոցի անվան հին ձեռագրերի ինստիտուտի «Մատենադարանի երիտասարդ գիտաշխատողների միավորում» ՀԿ, Երիտասարդական 3-րդ գիտաժողովի զեկուցումներ (Երևան, 2017 թ., նոյեմբերի 28-30), Ե., 2018, էջ 5-17:
7. Ամիրջանյան Հ.Հ., Հովսեփ արքեպիսկոպոս Արղությանի գործունեությունը Ռուսաստանի հայոց թեմի առաջնորդի պաշտոնում (1773-1801 թթ.), Ս. Էջմիածին, «Էջմիածին», Բ., փետրվար, 2018, էջ 120-132:
8. Ավագյան Բ.Ռ., ԱՄՆ-ի հայերի մասնակցությունն ու նպաստը կիլիկյան կամավորական շարժմանը (1916-1920 թթ.) (1918 թ. Արարայի ճակատամարտում «Հայկական լեգեոնի» տարած հաղթանակի 100-ամյակի առթիվ), Ե., «Պատմաբանասիրական հանդես», N 1 (207), 2018, էջ 82-101:
9. Ավագյան Բ.Ռ., Միջազգային գիտաժողով՝ «Բալթիկայից մինչև Սև ծով. հայերը մշակութային, տնտեսական և քաղաքական գործընթացներում» թեմայով, Ե., «Պատմաբանասիրական հանդես», N 3, 2018, էջ 311-318:
10. Բաբլումյան Ա.Ռ., Մալաթիա գավառի հայաբնակ բնակավայրերը (1835-1870-ական թվականներ), Ե., «Պատմաբանասիրական հանդես», N 2 (208), 2018, էջ 182-190:
11. Բաբլումյան Ա.Ռ., Ակն գավառակի հայ բնակչությունը 1830-1880-ական թվականներին, Ե., «Բանբեր հայագիտության» հայագիտական միջազգային հանդես, N 2 (17), 2018, էջ 89-99:
12. Բաբլումյան Ա.Ռ., Արաբկիր գավառակի հայ բնակչությունը 1830-1880-ական թվականներին, Ե., «Հայագիտության հարցեր», N 3 (15), 2018, էջ 52-57:
13. Բախչինեան Ա.Հ., Ռուբեն արքեպիսկոպոս Մանասեանի զեկուցագիրը Հեռաւոր Արեւելքի հայ համայնքների մասին, Պէրոյթ, «Հայկազեան հայագիտական հանդես», 2018, էջ 731-743:
14. Գինոսյան Ն.Լ., Սդերդի և շրջակա գյուղերի հայ բնակչության զանգատ-խնդագրերը քուրդ ցեղապետերի և շեյխերի հալածանքների վերաբերյալ, Ե., «Հայագիտության հարցեր», N 3, 2018, էջ 208-215:
15. Գրիգորյան Լ.Ս., ՀՍԽՀ գյուղական բնակչությունը 1926 թ. համամիութենական մարդահամարի նյութերում, Ե., «Գավառի պետական համալսարանի գիտական հոդվածների ժողովածու», N 5(20), 2018, էջ 217-225:
16. Եսոյան Մ.Ա., Եգիպտահայ արվեստագետները «Արեգ» պարբերականի էջերում 2010-2015 թթ., Ե, «Մերձավոր Արևելք», N XIII, 2018, էջ 271-279:
17. Եսոյան Մ.Ա., Պողոս Բեյ Յուսուֆյանն ու Յակուբ Արթինը «Արեգ» պարբերականի էջերում 2010-2015 թթ., Ե., «Եվրոպական համալսարան (գիտական հոդվածների ժողովածու)», N9, 2018, էջ 356-363:
18. Զաքարյան Լ.Ս., «Արցախը հայոց պետականության համար պայքարի քառուղիներում» խորագրով միջազգային գիտաժողով՝ նվիրված Արցախյան շարժման նոր շրջափուլի 30 – ամյակին, Ե., «Պատմաբանասիրական հանդես» N1, 2018, էջ 296-304:
19. Զաքարյան Լ.Ս., Հ. Սուքիասյան, Ն. Երանոսյան. Խորհրդային Հայաստանի երգիծական մամուլը 1920-ական թվականներին («Շեշտ», «Զուռնա», «Կարմիր մոծակ»), Ե., «Պատմաբանասիրական հանդես», N 3, 2018, էջ 274-276 /գրախոսական/:

20. Թամարյան Ջ.Լ., Ղազարյան Գ. Խ., Վրաց եկեղեցու ինքնավարության հաստատումը 1917 թվականին, Ե., «Բանբեր հայագիտության» հայագիտական միջազգային հանդես, N1, 2018, էջ 85-95:
21. Թամարյան Ջ.Լ., Հայոց ցեղասպանության հարցը վրացալեզու կայքերում, Ե., «Մերձավոր Արևելք», N XIII, 2018, էջ 280-293:
22. Թամարյան Ջ.Լ., Վրաց եկեղեցու պատմությունից, Ե., «Գիտության աշխարհում», N3, 2018, էջ 2-11:
23. Թինոյան Դ.Ֆ., Լևոն 2-րդի արտաքին քաղաքական ուղեգիծը 1280-ական թթ. առաջին կեսին, Ե., «Պատմություն և մշակույթ», 2018 էջ 210-217:
24. Թորոսյան Վ.Հ., Գրիգոր Վկայասերը Հռոմում, «Երիտասարդական 3-րդ գիտաժողովի զեկուցումներ» (Երևան, 2017 թ., նոյեմբերի 28-30), Ե., 2018, էջ 240-290:
25. Թունյան Վ.Գ., Հայաստանի առաջին Հանրապետության հոչակումը, Ե., «Պատմաբանասիրական հանդես», N 1 (207), 2018, էջ 20-34:
26. Թունյան Վ.Գ., Թուրքիայի ԱԳՆ «Հայկական Հարցի ԱԳՆ 9 հարցը և 9 պատասխանը», Ե., «Գավառի պետական համալսարանի գիտական հոդվածների ժողովածու», 2018, էջ 178-188:
27. Թունյան Վ.Գ., Ռաուֆ Գուսեյնզադե, Կովկասը և հայերը (ռուսերեն), Ե., «Հայագիտության հարցեր», N1 (13), 2018, էջ 214-223:
28. Խաչատրյան Հ.Ա., «Տանուտեր» և «Տանուտիրություն» հասկացությունները վաղ ավատատիրական Հայաստանում, Ե., «Հայագիտության հարցեր», N2, 2018, էջ 63-74:
29. Խառատյան Ա.Ա., Հենրիկ Սվազյան. գիտության անխոնջ աշխատավորը, Ե., «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», N1, 2018, էջ 346-350:
30. Խառատյան Ա.Ա., Նորայր Սարուխանյան. ներդրումը հայ պատմագրության մեջ, Ե., «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», N1, 2018, էջ 351-356:
31. Խառատյան Ա.Ա., Զմյուռնիայի տերունի թեմը (ԺԷ.-ՃԹ. դդ.), Ս. Էջմիածին, «Էջմիածին», N1, 2018, էջ 119-135:
32. Խառատյան Ա.Ա., Հայ կաթոլիկները Զմյուռնիայում և կից բնակավայրերում (XVIII դ.), Ե., «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», N2, 2018, էջ 12-29:
33. Խուղինյան Գ.Ս., Գիտական չափանիշներ, Ե., «ՎԷմ» համահայկական հանդես, N 3 (63), 2018, էջ 3-8:
34. Խուղինյան Գ.Ս., Եռաչափ գործընթացի վտանգավոր հետագիծը, Ե., «ՎԷմ» համահայկական հանդես, N 2 (62), 2018, էջ 3-8:
35. Խուղինյան Գ.Ս., Հանրապետության գաղափարն ու հանրապետականությունը Հայոց նոր և նորագույն պատմության մեջ, «Հայաստանի Հանրապետության պատմության դասերը 1918-1920 թթ.» (Երևան, մայիսի 31-ից 1-ը հունիսի), Ե., 2018, էջ 10-22:
36. Խուղինյան Գ.Ս., Հարավային Կովկասի ժողովուրդների ազգային տեսականները, 100 տարի առաջ և հետո, Պեյրուք, «Ազդակի Բացառիկ», 2018, էջ
37. Խուղինյան Գ.Ս., Մայիս 28-ն իբրև փորձաքար, Ե., «ՎԷմ» համահայկական հանդես, N 1 (61), 2018, էջ 3-8:
38. Խուղինյան Գ.Ս., Մեր խոսքը, Ե., «ՎԷմ» համահայկական հանդես, N 4 (64), հոկտեմբեր-դեկտեմբեր, 2018, էջ 3-10:
39. Խուղինյան Գ.Ս., Հանրապետության գաղափարն ու հանրապետականությունը հայոց նոր և նորագույն պատմության մեջ, Ե., «ՎԷմ» համահայկական հանդես, N 4 (64), հոկտեմբեր-դեկտեմբեր, 2018, էջ 12-23:
40. Կարապետյան Ա.Հ., Մահս չեմ հոգար, այլ գործս, որ կիսատ մնաց (Զորավոր Անդրանիկի հիշատակին), Ե., «Գարուն», N1, 2018, էջ 37-42:

41. Կարապետյան Ա.Հ., Հայ պարբերական մամուլի պատմություն, Ե., «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», N2, 2018, էջ 334-337:
42. Կարապետյան Ա.Հ., Եղնիկ Ճերեճյան, Մեծն Մուրատ (Համբարձում Պոյաճյան), Ե., «Պատմաբանասիրական հանդես», N2, 2018, էջ 230-234:
43. Կարապետյան Ա.Հ., Մահս չեմ հոգար, այլ գործս, որ կիսատ մնաց (Զորավոր Անդրանիկի մահվան 90-րդ տարելիցի առթիվ), Ե., «Գիտության աշխարհում» հանդես, N1, 2018, էջ 2-9:
44. Կարապետյան Ա.Հ., «Բազմավեպ» հնագույն հայկական հանդեսը, Ե., «Գիտության աշխարհում», N4, 2018, էջ 18-23:
45. Կարապետյան Ռ.Կ., Հայաստանի Հանրապետության և Արաբական պետությունների լիգայի համագործակցության պատմությունից, Ե., «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», N 2 (653), 2018, էջ 78-83:
46. Հակոբյան Ա.Մ., Հայաստանի անկախության ուղին, Ե., «Պատմաբանասիրական հանդես», N 1, 2018, էջ 3-19:
47. Հակոբյան Ա.Մ., ՀՀ կառավարությունը 1918-1920 թթ. և նրա գործունեության առանձնահատկությունները, Ե., «Վեմ» համահայկական հանդես, N 4 (64), հոկտեմբեր-դեկտեմբեր, 2018, էջ 98-110:
48. Հակոբյան Հ.Պ., Ծիսական սպանության դրսևորումները անտիկ Շիրակի հնավայրերում: «Արագածի թիկունքում. Հնագիտական հետազոտություններ նվիրված Տեղեմակ Խաչատրյանի հիշատակին», Ե., «Գիտություն» հրատ., 2018, էջ 239-252, 315, 330, 344-345:
49. Հակոբյան Հ.Պ., Ակադեմիկոս Մուրեն Տիգրանի Երեմյան (Ծննդյան 110-ամյակի առթիվ), Ե., «Պատմաբանասիրական հանդես», N 2, 2018, էջ 255-263:
50. Յակոբեան Հ.Պ., Ո՞վ էր դիմագրաւում Կրասսոսին Արեւելքում-քննական տեսութիւն Խառանի ճակատամարտի, Վենետիկ-Ս. Ղազար, «Բազմավեպ», 2018, թիւ 3-4, էջ 174 – 213:
51. Հայրապետյան Ա.Ս., Դրվագներ զինյալ պայքարի պատմությունից. Ավետիս Ղարիբյան (Պաղվալի Վաղո), Գյումրի, Շիրակի պետական համալսարանի «Գիտական տեղեկագիր», N 1, պրակ Բ, 2018, էջ 34-47:
52. Հայրապետյան Ա.Ս., Ժողովրդագրական գործընթացներն Ալեքսանդրապոլի գավառում 1918 թ. մայիս-նոյեմբեր ամիսներին, Գյումրի, ՀՀ ԳԱԱ ՇՀՀ կենտրոնի «Գիտական աշխատություններ», հ. 21, 2018, էջ 113-127:
53. Հայրապետյան Կ.Պ., Հայաստանի առաջին հանրապետությունում փախստականների վիճակագրական տվյալների հավաքագրման մշակույթի մասին, Ե., «Բանբեր», Երևանի Վ. Բյուսովի անվան պետական լեզվաբանական գիտական համալսարան, N 1 (46), էջ 214-228:
54. Հայրապետյան Կ.Պ., Հատվածականության հաղթահարման հիմնախնդիրը Հայաստանի Հանրապետությունում, Ե., «Վեմ» համահայկական հանդես, N 4 (64), 2018, էջ 164-209:
55. Հարությունյան Հ.Ս., Արցախի հիմնահարցը 1917-1920 թթ., Ե., «Գավառի պետական համալսարանի գիտական հոդվածների ժողովածու», N 5(20), 2018, էջ 122-134:
56. Հարությունյան Հ.Ս., Նոր Բայազետի գավառը 1920 թ. Մայիսյան ապստամբության համատեքստում, Ե., «Գավառի պետական համալսարանի գիտական հոդվածների ժողովածու», N 5(20), 2018, էջ 135-153:
57. Հարությունյան Հ.Ս., Սիմոնյան Ա.Ս., Երևանի նահանգի ֆաբրիկա-գործարանային արդյունաբերությունն ըստ 1900 թ. վիճակագրության տվյալների, Ե., «Գավառի պետական համալսարանի գիտական հոդվածների ժողովածու», N 5(20), 2018, էջ 154-165:
58. Հարությունյան Հ.Ս., Սադաթեյան Մ.Լ., Երևանի նահանգի գյուղատնտեսությունը ըստ 1899 թ. վիճակագրական տվյալների, Ե., «Գավառի պետական համալսարանի գիտական հոդվածների ժողովածու», N 5(20), 2018, էջ 166-177:
59. Հարությունյան Մ.Գ., Գիտակրթական կյանքն Արցախում XVII դ. երկրորդ կեսին և XVIII դ. սկզբին, Մատենադարան Մաշտոցի անվան հին ձեռագրերի ինստիտուտի «Մատենադարանի

- երիտասարդ գիտաշխատողների միավորում» ՀԿ, Երիտասարդական 3-րդ գիտաժողովի զեկուցումներ (Երևան, 2017 թ., նոյեմբերի 28–30), Ե., 2018, էջ 185–196:
60. Հովհաննիսյան Գ.Հ., Ս. Սարգսյանի «Մկրտիչ Փորթուգալյանի հասարակական-քաղաքական կյանքն ու «Արմենիա» պարբերականը», Ե., «Հայագիտության հարցեր», N 3, 2018, էջ 232–235
61. Հովհաննիսյան Լ.Հ., Միջազգային գիտաժողով՝ նվիրված մայիսյան հերոսամարտերի և Հայաստանի Հանրապետության հռչակման հարյուրամյակին, Ե., «Պատմաբանասիրական հանդես», N 2 (208), 2018, էջ 294–302:
62. Հովհաննիսյան Լ.Հ., Պատմաբանասիրական հանդեսի 60-ամյակի առթիվ: Կոչմանը հավատարիմ, Ե., «Պատմաբանասիրական հանդես», N 3 (209), 2018, էջ 95–103:
63. Ղամբարյան Ա.Վ., Հայաստանի անկախության Էրզրումի հռչակագիրը, Ե., «Պատմաբանասիրական հանդես», N 3, 2018, էջ 258–263:
64. Ղարիբջանյան Ս.Գ., Հայրենական գիտության լուսատուի՝ Վիկտոր Համբարձումյանի ծննդյան 110-ամյակի առթիվ, Ե., «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», N 2, 2018, էջ 362–364:
65. Մախմուրյան Գ.Գ., Հայրենիքի հետ Արցախի միացման պատմական նշանակությունը (1988–1990 թթ.), «Գիտական ընթերցումներ (հոդվածների ժողովածու), Ղարաբաղյան շարժման 30-րդ տարեդարձին նվիրված գիտաժողովի նյութեր», Ստեփանակերտ, 2018, էջ 448–452:
66. Մաղալյան Ա.Վ., Գիտաժողով՝ նվիրված Եգիպտոսի, Սուդանի և Եթովպիայի հայկական գաղթօջախներին, Ե., «Պատմաբանասիրական հանդես», N2, 2018, էջ 307–314:
67. Մաղալյան Ա.Վ., Միրզա Ջամալ Ջևանշիրի «Ղարաբաղի պատմություն»-ը որպես Արցախի XVIII դարի պատմության սկզբնաղբյուր, Ե., «Պատմաբանասիրական հանդես», N3, 2018, էջ 205–221:
68. Մարգարյան Ե.Հ., Հելլենիզմի ուսումնասիրության խորհրդահայ դպրոցի պատմությունից, Ե., «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», N 3, 2018, էջ 15–23:
69. Մարության Ա.Յ., Հայկական հարցը Հայաստանի առաջին հանրապետութեան կնքած պայմանագրերում, Պէյրուֆ, «Ազդակ (բացառիկ)», 2018, էջ 34–44:
70. Մարության Ա.Յ., Բաքվի հայերի 1918 թ. ջարդերի պատմաիրավական գնահատականը, մի մոռացված տարեկիցի առիթով, Ե., «ՎԷՄ» համահայկական հանդես, N 3 (63), 2018, էջ 215–225:
71. Մելիքյան Վ.Հ., Առաջաբան, Եղիկ Ճերէճեան, Պանդուխտ (Միքայել Մերեան), Պէյրուֆ, Հրասիրտները Մատենաշար, N 3, 2018, էջ 9–13:
72. Մելիքյան Վ.Հ., Անդրկովկասի անկախության հռչակման խնդիրը և կուսակցությունները, Fundamental Armenology, Electronic journal, Issue 2, 2018.
73. Մելքոնյան Ա.Ա., 1919 թ. մայիսի 28-ի միացեալ Հայաստանի հռչակագրի դերը հայութեան հատուածական մտածողութեան յաղթահարման գործում, Հայաստանի Հանրապետութեան 100-ամեակ, Պէյրուֆ, «Ազդակ (բացառիկ)», 2018, էջ 28–33:
74. Մելքոնյան Ա.Ա., Հայկական ինքնութեան ձեւաւորման ու զարգացման պատմափուլերը, Սփիւռք եւ ինքնութիւն, Անթիլիաս, 2018, էջ 49–62:
75. Մելքոնյան Ա.Ա., Տոհմիկ օր՝ ձօնուած Հայկական արքայատոհմերուն, տարեգիրք, Թորոնթօ, 2018, էջ 13–15:
76. Մելքոնյան Ա.Ա., Ջավախքի հիմնահարցը հայ-վրացական հարաբերությունների համատեքստում 1918 մայիս–1919 թ. հունվար, Ե., «ՎԷՄ» համահայկական հանդես, N 4 (64), հոկտեմբեր–դեկտեմբեր, 2018, էջ 133–147:
77. Սահակյան Ռ.Օ., Միլիցիայի կազմակերպումը Վանի նահանգում (1915 թ. հոկտեմբեր – 1916 թ. սեպտեմբեր), Ե., «Պատմաբանասիրական հանդես», N 1(207), 2018, էջ 149–160:
78. Սահակյան Ռ.Օ., Վանի Նահանգը Ալֆրեդ Իոսիֆի Տերմենի շրջանապետութեան օրօք (1915 հոկտեմբեր–1916 սեպտեմբեր), Պէյրուֆ, «Հայկազեան Հայագիտական Հանդես», հտ. ԼԸ., 2018, էջ 327–354:

79. Սայիյան Ա.Ս., Ռուբին: Քրդական գործը Պարսկաստանում, Ե., Վէմ» համահայկական հանդես, N 2 (62), 2018, էջ 247-276:
80. Սարգսյան Ս.Թ., Ռամկավարների գործունեությունը Հայաստանի Առաջին Հանրապետությունում, Ե., «Регион и мир», N3, 2018, с. 123–126: http://geopolitika.am/dir/journal/2018_3/
81. Սարգսյան Ս.Թ., «Վան-Snuպ» պարբերականը, Ե., «Регион и мир», N 4, 2018, с. 27–36:
82. Սարգսյան Ս.Թ., Հայ Ժողովրդական կուսակցության մամուլի օրգանները. «Ժողովրդի Ձայն», Ե., «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», N 2(653), 2018, էջ 84–93:
83. Սարգսյան Ս.Թ., Հայ Ժողովրդական կուսակցության «Ժողովուրդ պաշտոնաթերթը», Ե., «Հայագիտության հարցեր», N 3, 2018, էջ 27-37:
84. Սարգսյան Ս.Թ., Քաղաքական ընդդիմությունը Հայաստանի Հանրապետությունում 1918–1920 թթ., Ե., «Վէմ» համահայկական հանդես, N 4 (64), հոկտեմբեր դեկտեմբեր, 2018, էջ 210-225:
85. Սարգսյան Վ.Դ., Հայոց ցեղասպանության խնդրի արծարծումը հետխորհրդային Վրաստանում (մաս 1), Ե., 21-րդ ԴԱԸ, «Նորավանք» գիտակրթական հիմնադրամի հանդես, N 1 (77), 2018, էջ 19-31:
86. Սարգսյան Վ.Դ., Հայոց ցեղասպանության խնդրի արծարծումը հետխորհրդային Վրաստանում (մաս 2), Ե., 21-րդ ԴԱԸ, «Նորավանք» գիտակրթական հիմնադրամի հանդես, N 2 (78), 2018, էջ 72-86:
87. Սարգսյան Վ.Դ., Հարավօսական հիմնահարցի մասին, Ե., 21-րդ ԴԱԸ, «Նորավանք» գիտակրթական հիմնադրամի հանդես, N 4 (80), 2018, էջ 27-39:
88. Սարգսյան Վ.Դ., Ջալալքը յետխորհրդային Վրաստանի վարչատարածքային բաժանման գործընթացներում, Պէյրուք, «Հայկազեան հայագիտական հանդես», հտ. 38, 2018, էջ 487-508:
89. Սարգսյան Վ.Դ., Ջավախքում հայերենին իրավական կարգավիճակ շնորհելու խնդիրը վրաց հասարակական-քաղաքական մտքի ընկալմամբ (2001-2009 թթ.), Ե., «Պատմաբանասիրական հանդես», N3, 2018, էջ 171-183:
90. Սարգսյան Վ.Ս., Բիայնիլի-Ուրարտուն Մինուայի օրոք՝ ըստ Կ.Ֆ. Լեման-Հաուպտի, Ե., «Մերձավոր Արևելք», պրակ XIII, 2018, էջ 34-48:
91. Սվազյան Հ.Ս., Քրիստոնեության տարածման առաքելական (երուսաղեմյան) շրջանի քարոզիչների գործունեությունը Մեծ Հայքում, Բուն աղվանքում և Չորա երկրում, Ե., «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», N2, 2018, էջ 61-77:
92. Սվազյան Հ.Ս., Հոգևոր իշխանության առաջնորդանիստ կենտրոնները հին և վաղ միջնադարյան Աղվանքում, Ե., «Բանբեր հայագիտության» հայագիտական միջազգային հանդես, N3, 2018, էջ 54-66:
93. Ստեփանյան Գ.Ս., Առաքել Ծատուրյան. Առևտրաարդյունաբերողը և բարեգործը, Ե., «Գիտության աշխարհում» գիտահանրամատչելի հանդես, N 2, 2018, էջ 2-9:
94. Ստեփանյան Գ.Ս., Գյոքչայի ճակատամարտի նշանակությունը նորանկախ Հայաստանի Հանրապետության պաշտպանության համատեքստում, Պէյրուք, «Ազդակ (բացառիկ)», 2018, էջ 63-83:
95. Սուքիասեան Հ.Կ., Նորայայտ փաստաթղթեր Խորհրդային Հայաստանում Հ. Ներսէս Ակինեանի գործունեութեան վերաբերեալ (ծննդեան 135-ամեակի եւ մահուան 55-ամեակի առթիւ), Վիեննա, «Հանդես ամսօրեայ», 2018, թիւ 1-12, էջ 295-338:
96. Սուքիասյան Հ. Կ., Երանոսյան Ն. Ստ., «Կարմիր մոծակ» երգիծաթերթը և խորհրդահայ գրաքննությունը (1926-1927 թթ.), Ե., «Պատմաբանասիրական հանդես», N 2, 2018, էջ 121-134:
97. Սուքիասյան Հ. Կ., Ջաքարյան Ա., Համլետ Մալխասի Հարությունյան (ծննդյան 70 և գիտամանկավարժական գործունեության 40-ամյակի առթիվ), Ե., «Պատմաբանասիրական հանդես», N 2, 2018, էջ 280-285:

98. Սուքիասյան Հ.Կ., Երանոսյան Ն.Ս, Երգիծական մամուլի սկզբնավորումը Խորհրդային Հայաստանում. «Շեշտ» երգիծաթերթը, Ե., «Հայագիտության հարցեր», N 2, 2018, էջ 174-181:
99. Սուքիասյան Հ.Կ., Երևանի «Հերմես» մասնավոր հրատարակչության հիմնադրման պատմությունից (1925-1926 թթ.), Ե., «Երևան-5: Գիտական հոդվածների ժողովածու», Երևան քաղաքի պատմության թանգարան, 2018, էջ 255-263:
100. Սուքիասյան Հ.Կ., Հայաստանի առաջին Հանրապետության խորհրդարանը (կազմել և հրատարակության է պատրաստել Ա. Զաքարյանը, Ե., Ազգային ժողով, 2018, 144 էջ + 4 էջ ներդիր), Ե., «Պատմաբանասիրական հանդես», N3, 2018, էջ 270-273 /գրախոսական/:
101. Սուքիասյան Հ.Կ., Վահան Թոթովենցի նորահայտ ինքնակենսագրությունը (ծննդյան 125-ամյակի առթիվ), Ե., «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», N 3, 2018, էջ 380-384:
102. Սուքիասյան Հ.Կ., Նորահայտ էջեր Դերենիկ Դեմիրճյանի հասարակական-քաղաքական գործունեությունից (1917-1920 թթ.), Ե., «Եվրոպական համալսարան (գիտական հոդվածների ժողովածու)», N 9, 2018, էջ 364-374:
103. Սուքիասյան Հ.Կ., Հայաստանի անկախացումը և պետական կառավարման մարմինների ձևավորման գործընթացը (1918 թ. մայիս-օգոստոս), Ե., «ՎԷՄ» համահայկական հանդես, N 4 (64), հոկտեմբեր դեկտեմբեր, 2018, էջ 58-71:
104. Վարդանյան Ա.Ս., Հայոց իշխանությունը Համազասպ և Գրիգոր Մամիկոնյանների օրոք, Ե., «Հայագիտության հարցեր», N1, 2018, էջ 11-23:
105. Վարդանյան Ա.Ս., Մուշեղ Մամիկոնյանի գործունեության գնահատման հարցի շուրջ, Ե., «Բանբեր Երևանի համալսարանի», N1, 2018, էջ 14-27:
106. Վարդանյան Գ.Վ, Թատրոնը Հայաստանի առաջին Հանրապետությունում (1918-1920թթ.), Ե., «ԵԹԿՊԻ-ի հանդես (գիտամեթոդական հոդվածների ժողովածու)», N 20, 2018, էջ 5-10:
107. Վարդանյան Վ. Մ., Հարավ-արևմտյան ազատանու դիմակայությունը սելջուկ թուրքերին (XI դարի 70-ական թթ. – XIII դ.), Ե., «Բանբեր հայագիտության» հայագիտական միջազգային հանդես, N3, 2018, էջ 67-75:
108. Քոսյան Լ.Ս., Արևմտյան Հայաստանում ամերիկյան բողոքական միսիոներների ցուցաբերած օգնության պատմությունից (XIX դարի 90-ական թթ.), Ե., «Հայագիտության հարցեր», N 3, 2018, էջ 58-67:
109. Օհանեան Ս.Տ., Հայաստանի Հանրապետության Խորհրդարանի կին պատգամաւորները 1918-1920 թթ., Վիեննա-Երևան, «Հանդես Ամսօրեայ», 2018, էջ 475-490:
- 110.
111. Ֆիշենկճեան Ա.Ա., Տեղեկագիր՝ 1929-1930ին Արեւմտեան Հայաստանէն հիւսիս-արեւելեան Սուրիա ապաստանած հայ գաղթականներու մասին, Պէյրութ, «Սուրիոյ հայերը» (գիտաժողովի նիւթեր), 2018, էջ 225-240:
112. Ֆիշենկճեան Ա.Ա., Քամիշլիի հայ համայնքը եւ Ճեզիրէի հայոց Առաջնորդական Փոխանորդութիւնը, Պէյրութ, «Սուրիոյ հայերը» (գիտաժողովի նիւթեր), 2018, էջ 415-433:
113. Ֆիշենկճեան Ա.Ա., Հայութեան թիւը ըստ Ճեզիրէի հայոց Առաջնորդական Փոխանորդութեան, Պէյրութ, «Սուրիոյ հայերը» (գիտաժողովի նիւթեր), 2018, էջ 669:
114. Ֆիշենկճեան Ա.Ա., Հայաստանի Հանրապետութեան անկումէն ետք վտարանդի մտաւորականներու գործունեութիւնը Սուրիոյ մէջ, Վիեննա-Երևան, «Հանդես Ամսօրեայ», ՃԼԲ. տարի, թիւ 1-12, 2018, էջ 491-503:
115. Ֆիշենկճեան Ա.Ա., Սուրիոյ հայ համայնքի ուսումնականության հիմնախնդիրները 1920-1940-ական թթ., Ս. Էջմիածին, «Էջմիածին», Զ., Յունիս, 2018, էջ 120-131:
116. Ֆիշենկճեան Ա.Ա., Մահազրական, «Կարօ Ժամխարեան», Պէյրութ, «Հայկազեան հայագիտական հանդես», հտ.38, 2018, էջ 792-793:
117. Авакян К.Р., Армяне США в контексте армяно-российских политических отношений в XX–XXI вв., Ер., «Вестник арменоведения», N 2 (17), 2018, с. 110-127.

118. Авакян К.Р., Юрист-дипломат, основатель первых армянских лоббистских организаций на Западе Мигран Свазлиан о стратегической ориентации Армении (конец XIX – начало XX вв.), Ростов-на-Дону, «Армяне Юга России: История, культура, общее будущее». Материалы III Международной научной конференции (30-31 мая, 2018 г.), 2018, с. 8-12.
119. Алексанян О.С., Армяне в русском Туркестане: расселение и вклад в развитии края, Ё., «Բանբեր հայագիտության» հայագիտական միջազգային հանդես, N 3, 2018, էջ 111-121:
120. Амирджанян А.О., Вклад Иосифа Аргутяна–главы армяно-русской духовной епархии, в дело основания и сохранения города Новой Нахичевани (конец XVIII в.), Армяне юга россии: история, культура, общее будущее: материалы III Международной научной конференции (г. Ростов-на-Дону, 30–31 мая 2018 г.), Ростов н/Д., 2018, с. 22–25.
121. Арутюнян М.Г., Научная деятельность армянских просветителей-арцахцев в первой половине XIX в., Армяне юга россии: история, культура, общее будущее: материалы III Международной научной конференции (г. Ростов-на-Дону, 30–31 мая 2018 г.), Ростов н/Д., 2018, с. 33–35.
122. Вардумя Г.Д., Армения на Великом Шелковом пути, Ё., «ԵՊԼՀ Գրականության և Մշակույթի արդի հիմնախնդիրներ», պրակ Թ, 2018, էջ 11-22:
123. Вардумя Г.Д., Представления о свете и солнце в мифо-эпическом творчестве армян, Ё., «Բանբեր» Երևանի Վ. Բրյուսովի անվ. լեզվաիշխարակագիտական համալսարան, 1(44), 2018, էջ 635-643:
124. Вардумян Г.Д., Древнеармянские монеты с мифологическими изображениями, “Stratum Plus Journal. Archaeology and Cultural Arthropology”, Кишинев, N 6, 2018, с. 135-147. (SCOPUS).
125. Гарибджанян Ст. Г., Научные связи Армении в области медицины (1930-е годы), Ё., “Медицинская наука Армении”, т. LVIII, N 1, 2018, с. 114-120.
126. Гарибджанян Ст. Г., Степан Багдасарян (к 130-летию со дня рождения), Ё., “Медицинская наука Армении”, т. LVIII, N 2, 2018, с. 84-86.
127. Гарибджанян Ст. Г., Мелик-Адамян А., Гайкандухт Чахмахчян, Ё., “Медицинская наука Армении”, т. LVIII, N 3, 2018, с. 103-106.
128. Магальян А.В., Судопроизводство в меликствах Арцаха (Карабаха), «Империи, монархии, республики, конфедерации как формы осуществления власти на Кавказе». Сборник материалов VIII Международной научно-практической конференции, Нальчик, 21-22 мая 2018 г., Нальчик-Ростов-на-Дону, 2018, с. 280-287.
129. Маргарян Е.Г., Ода акритской вольнице–«Дигенис Акрит»: Армянские корни византийской эпической традиции, Критика и семиотика и герменевтика, N2, Новосибирск-Москва: Институт филологии сибирского отделения РАН, Новосибирский госуниверситет, РГГУ, 2018, с. 9-41. (Входит в базу данных РИНЦ).
130. Маргарян Е.Г., Из истории эллинистических исследований в Советской Армении, Диалог со временем: М., «Альманах интеллектуальной истории», Изд. «ИВИ РАН» N59, 2018 с. 280-287. (SCOPUS)
131. Махмурия Г.Г., Проблема Нахичевана в американской политике (1919-1920 гг.), Ё., «Պատմաբանասիրական հանդես», N 1(207), 2018, с. 35-55.
132. Махмурия Г.Г., Армения и ее территориальный вопрос на Парижской мирной конференции, Ё., «Պատմաբանասիրական հանդես», N 3, 2018, с. 104-124.
133. Мелконян А.А., Историко-политическое значение монографии академика Сергея Амбарцумяна в свете 30-летия Арцахского движения, С.А. Амбарцумян, Три года на пределе любви и смерти, Ё., 2018, с. 3–5.
134. Саакян Р.О., Описание Ванской провинции генерал-майором Владимиром Бурковским, Ё., «Բանբեր հայագիտության» հայագիտական միջազգային հանդես, N2 (17), 2018, с. 202–219:

135. Саркисян С.Т., Первая Армянская республика и рамкавары, М., "PolitBook", N 2, 2018, с. 79–93.
<http://politbook.online/index.php/archiv/92-pb-2018-2>
136. Тунян В. Г., Рамиз Мехтиев, Нагорный Карабах: история, прочитанная по первоисточникам, М., "Аквариус", 2014, 280 с., Ե., «Հայագիտության հարցեր» հայագիտական միջազգային հանդես, N 2 (14), 2018, էջ 217-227:
137. Тунян В.Г., Армяне Нового Нахичевана в мифотворчестве, "Армяне юга России: история, культура, общее будущее. Материалы III Международной конференции г. Ростов-на-Дону", Ростов-на-Дону, 2018, с. 201-203.
138. Тунян В.Г., Проблемы развития армянских епархий Российской федерации. Начало XXI в., Армянская диаспора Российской федерации, Ер., 2018, с. 259-273.
139. Тунян В.Г., Октябрьская революция и Западная Армения: Брест-Литовский мир 1918 г., "Проблемы российской цивилизации и методика преподавания истории", сборник научных статей, Саратов, 2018, вып. X, с. 89-100.
140. Avakian K.R., The Crisis of the Armenian Community of Syria as a Ground for the Reevaluation of the Pan-Diasporan Priorities (In the Context of World Processes), "Fundamental Armenology," E-Journal of the NAS RA, Yerevan, 2018, N 1 (7), pp. 6-13
<[http://www.fundamentalarmenology.am/issues/14/ISSUE-1-\(7\)-2018.html](http://www.fundamentalarmenology.am/issues/14/ISSUE-1-(7)-2018.html)>.
141. Avakian K.R., The Archival Documents of the Armenian Patriarchate of Constantinople on the Armenian Immigrants in the USA (End of XIX - Beginning of XX Centuries), Yerevan, "Review of Armenian Studies," N 1 (16), 2018, pp. 55-71.
142. Bakhchinyan A.H., Matiossian V., The Beginnings of the "Persian Dancer" Armen Ohanian in Iran (1906-1910), Վիեննա-Երևան, «Հանդես ասորեայ», թիվ 1-12, ՃԼԲ. տարի, 2018, էջ 439-474:
143. Dumikyan A.V., Historical-spiritual perception of Armenia in the maps of the XVII-XIX c. French researchers (Fundamental Armenology, Electronic journal, Issue 2, 2018).
144. Ginosyan N.L., The Letters of James Bryce to Arshak Safrastyan (1915–1916), Yerevan, "Journal of Armenian studies", N 2 (17), 2018, p. 195–201.
145. Khosroeva A.R., The Significance of the Assyrian Genocide after a Century, Sayfo 1915, An Anthology on the Genocide of Assyrians/Arameans During the First World War, Edited by Shabo Talay & Soner O. Barthoma, Gorgias Press, NJ, USA, 2018 pp. 61-69.
146. Khosroeva A.R., Review of Abel Manoukian's book Bearing Witness to Humanity: Switzerland's Humanitarian Contribution during the Armenian Genocide in the Ottoman Empire 1894-1923, Munster, 2018, 605 pages, Ե., «Բանբեր հայագիտության» հայագիտական միջազգային հանդես, N 3 (18), 2018, էջ 209-216:
147. Harutyunyan M.G., On "The Gospel" of the village of Gullar of Artsakh according to the manuscript (N 1671) of the Mesrop Mashtots Matenadaran, М., «Интернаука»: научный журнал, N 20 (54), часть 2, 2018, с. 33–36. [https://www.internauka.org/archive2/internauka/20\(54_2\).pdf](https://www.internauka.org/archive2/internauka/20(54_2).pdf)
148. Harutyunyan M.G., The Manuscript Heritage of the Tsar Canton of Artsakh (the second half of the 17th century), Y., "Journal of Armenian studies", N 2 (17), 2018, p. 5–12.
149. Hayrapetyan A.S., 1918 Gharakilisa incidents as continuation of the Ottoman genocidal policy, Y., "Journal of Armenian studies", N 2 (17), 2018, p. 41–49.
150. Margaryan E.H., A Note of the Ancient World-Systems, Iran and Caucasus: Research Papers from the Caucasian Centre for Iranian Studies, Leiden, Boston: BRILL, 2018, Volume 22.2, P. 160-168 (SCOPUS).
151. Marukyan A.C., Krew w Sumgaicie 1988 rok, "Wsieci Historii", Nr. 9(64), Wrzesień, 2018, pp. 73-75.
152. Melkonyan A.A., Karapetyan A., The Selective Works by the Scholar Who Used to Go Deep in History, Y., "Journal of Armenian studies", N 2 (17), 2018, p. 226–229.
153. Melkonyan A.A., The Historical Significance of the Proclamation and formation of the Republic of Armenia 1918–1920, Y., "Journal of Armenian studies", N 3 (18), 2018, p. 32–42.

154. Melkonyan A.A., The International Recognition Process of the Armenian Genocide in the Context of the Problem of Reparation Issue, Y., Fundamental armenology, Issue 1(7), 2018, pp. 69–73 [http://www.fundamentalarmenology.am/datas/issues/ISSUE-1-\(7\)-2018.pdf](http://www.fundamentalarmenology.am/datas/issues/ISSUE-1-(7)-2018.pdf).
155. Melkonyan A.A., Le contexte extérieur de la République d'Arménie (1918–1920), Cent ans après le Front de l'Est L'Arménie et Levant entre guerres et paix, colloque international, Lyon, 2018, 9-10 novembre, էջ 7–8:
156. Melkonyan A.A., Sytuacja demograficzna w Erewaniu w pierwszej ćwierci XIX w., wSieci Historii – miesięcznik zwyczajskiej historii Polski, Warszawa, N 9, 2018, s. 64–66.
157. Sukiasyan H. K., Przywrócenie niepodległości i tworzenie się władz Armenii (maj-sierpień 1918 r.), “wSieci Historii”, Warszawa, N 9, 2018, p. 67-69.
158. Vardumyan G.D., The Universe, Celestial Bodies and Phenomena in Armenian Mythology, Ե., «ԵՊԼՀ Գրականության և Մշակույթի արդի հիմնախնդիրներ», պրակ Ժ, 2018, էջ 27-33:
159. Zakaryan L.S., Ku państwu niezależnemu jednym z przełomowych zjawisk w życiu narodu ormiańskiego był ruch artsakhian, który narodził się w lutym 1988, “wSieci Historii”, Warszawa, N 9, 2018, p. 70-73.
160. -53. ماقاليان آ.، دو متن تاريخی نويافته به زبان ارمنی درباره زندگي نادرشاه، «پيمان»، شماره 82، تهران 1396 (2018)، ص. 30.

Հոդվածները հրատարակվել են «Հայաստանի Հանրապետություն-100». միջազգային գիտաժողովի զեկուցումների ժողովածուում, Ե., ՀՀ ԳԱԱ պատմ. ինստ., 2018, 392 էջ:

161. Բախչինյան Ա.Հ., Մատթեոսեան Վ., Ալեքսանդր Շենուր՝ Սարդարապատի մասնակից ու վկայ, էջ 94-103:
162. Հակոբյան Ա.Մ., Հայաստանի Հանրապետության պետաիրավական կառուցվածքը (1918-1920 թթ.), էջ 162-193:
163. Հայրապետյան Ա.Ս., Օսմանյան ցեղասպանական քաղաքականության շարունակությունն Ալեքսանդրապոլի գավառում (1918 թ. մայիս-նոյեմբեր), էջ 68-79:
164. Հովհաննիսյան Գ.Հ., Հայոց պետականությունը և Վերակազմյալ հնչակյանների տեսլականը, էջ 247–260:
165. Հովհաննիսյան Լ.Հ., Սևրի պայմանագրում Հայաստանին և հայերին վերաբերող հոդվածների պատմական ու իրավական նախադրյալները, էջ 261-272:
166. Հովսեփյան Մ.Վ., Գաղթականների և որբերի նկատմամբ Հայաստանի առաջին Հանրապետության քաղաքականության լուսաբանումը Կ.Պոլսի «Ճակատամարտ» օրաթերթի էջերում 1918-1920 թթ., էջ 348-358:
167. Ղամբարյան Ա.Վ., ԱՄՆ-ի քաղաքականությունը Հայաստանի Հանրապետության նկատմամբ անկախության հռչակումից մինչև Վերսալ, էջ 273-283:
168. Մախմուրյան Գ.Գ., Սևրի դաշնագիրը և ԱՄՆ-ի քաղաքականությունը Հայաստանի Հանրապետության նկատմամբ 1919-1920 թթ., էջ 284-295:
169. Մարության Ա.Ց., Ղարաբաղի ճակատամարտի նշանակությունը Մայիսյան հերոսամարտերի շարքում, էջ 117-128:
170. Մելքոնյան Ա.Ա., 1918–1920 թթ. Հայաստանի Հանրապետության հռչակման և կայացման պատմական նշանակությունը (պատմություն և արդիական խնդիրներ), էջ 47–67:
171. Ստեփանյան Գ.Ս., Համազասպ Սրվանձությանցի գործունեությունը Հայաստանի առաջին Հանրապետության տարիներին (1919 թ. հուլիս-1920 թ. դեկտեմբերի 5), էջ 214-236:

172. Тунян В.Г., Создание Закавказской федерации и распад на национальные республики в 1918 г., с. 81-93.

Հոդվածները հրատարակվել են «Վենետիկի Միիթարյան միաբանություն-300» միջազգային գիտաժողովի զեկուցումների ժողովածուում, Ե., ՀՀ ԳԱԱ պատմ. ինստ., 2018, 665 էջ:

173. Բախչինյան Ա.Հ., Վենետիկի Միիթարյանները և միջազգային գեղարվեստը, էջ 496-509:

174. Մելքոնյան Ա.Ա., Ղուկաս Ինճիճյանի ավանդը Հայաստանի պատմական աշխարհագրության և ժողովրդագրության ուսումնասիրության բնագավառում, էջ 24-36:

175. Սուքիասյան Հ. Կ., Նորահայտ էջեր Խորհրդային Հայաստանում Ներսես Աղիյանի գործունեությունից, էջ 61-74:

176. Օհանեան Ս.Ս., Հայր Միքայել Զամչեանն ու իւր գործունեութիւնը Պարսալի մէջ 1769-1774 թթ.-Համառօտ Ակնարկ, էջ 108-121:

Հոդվածներ, որոնք լույս են տեսել 2018 թ., բայց թվագրված են 2017 թ. և դուրս են մնացել 2017 թ. հաշվետվությունից

177. Թունյան Վ.Գ., Հայկական Հարցը. կայսրական քաղաքականության ավարտը և զլորալիզացիան, Ե., «Պատմություն և մշակույթ», 2017, էջ 41-49:

178. Магальян А.В., Армянский княжеский род Асан-Джалалыанов в XVII–XIX веках, М., «Кавказский сборник», т. 10, МГИМО МИД России, 2017, с. 74-90.

179. Саакян Р.О., Армянское добровольческое движение на русско-турецком фронте Первой мировой войны. Национальный вопрос и этнические формирования русской армии в годы Первой мировой войны: Монография (Н.В. Подпрятков, М.Г. Суслов, М.В. Шиловский, Р.О. Саакян, Н.П. Карцева, Н.А. Копылов, Д.М. Софьин, А.Д. Поперечная, Пермь, гос. нац. исслед. ун-т, 2017, 374 с., с. 123-149.

180. Саакян Р.О., Рапорт генерал-комиссара Турецкой Армении генерал П. Аверьянова Временному правительству об организации милиции в Западной Армении, Ե., «Բանբեր հայագիտության» հայագիտական միջազգային հանդես, N3(15), 2017, էջ 219-233:

181. Maghalyan A.V., The Official List of the Catholicoi of “Aghuank” or of the see of Gandzasar, New York, «Journal of the Society for Armenian Studies», vol. 26, 2017, pp. 88-92.

182. Maghalyan A.V., Bacalov S., Prisac L., Aspecte istorico-genealogice referitoare la nobilii basarabeni de origine armeană Diloglan-Merzianov (sec. XIX – începutul sec. XX), «Studii de arhondologie și genealogie». Vol. 4, Chișinău, 2017, pp. 60-75.

183. Qosyan L.S., The efforts of the Armenian benevolent society of the Caucasus in helping the Armenian refugees (1896), Y., Fundamental Armenology, Issue 2(6), 2017, p. 51-56, [http://www.fundamentalarmenology.am/datas/issues/ISSUE-2-\(6\)-2017.pdf](http://www.fundamentalarmenology.am/datas/issues/ISSUE-2-(6)-2017.pdf)

184. Sahakyan R.O., Van-Vaspurakan during World War I (Summer of 1915-1917), Y., Fundamental armenology, Issue 2(6), 2017, pp. 56-74. [http://www.fundamentalarmenology.am/datas/issues/ISSUE-2-\(6\)-2017.pdf](http://www.fundamentalarmenology.am/datas/issues/ISSUE-2-(6)-2017.pdf).

185. Vardanyan V.M., South Eastern Armenia during the attacks of Seljuk Turkish tribes (up to 1071), Y., “Review of Armenian studies” N3, 2017, pp. 5-17.

6. Պատմության ինստիտուտ
Տնօրեն՝ ալ. Ա. Մելքոնյան
Փոխտնօրեն՝ պ.գ.դ. Կ. Խաչատրյան
Գիտքարտուղար՝ պ.գ.թ. Հ. Մուրադյան
Էլեկտրոնային փոստ՝ history@sci.am և patminst@sci.am
Կայքէջ՝ www.academhistory.am

Մասնագիտական խորհուրդ 004՝ «Հայոց պատմություն»

Նախագահ՝ ակ. Ա. Մելքոնյան, գիտքարտուղար՝ պ.գ.թ. Հ. Մուրադյան

8. Տվյալներ կադրերի վերաբերյալ.

ա) մինչև 35 տարեկան քանի՞ գիտնական է (այդ թվում՝ կին) զբաղեցնում ղեկավար պաշտոններ -

բ) աշխատանքի է ընդունվել երիտասարդ 1 մասնագետ, այդ թվում՝ կանայք 1, ազատվել է 2, այդ թվում կանայք՝ 2

գ) մինչև 35 տարեկան՝ 16 գիտաշխատող, 35-ից 60՝ 40 գիտաշխատող, 60 և ավելի տարիքի գիտաշխատողների թվաքանակը՝ 25:

9. Հաշվետու տարում պաշտպանված դոկտորական և թեկնածուական ատենախոսությունների քանակը:

Օրինակ՝ Պաշտպանվել են 2 դոկտորական, 3 թեկնածուական ատենախոսություններ:

Պաշտպանվել է 1 դոկտորական, 1 թեկնածուական ատենախոսություն:

10. Տեղեկություններ հաշվետու տարում պատվավոր կոչումների և պարգևատրումների արժանացած գիտնականների մասին ----- Ա. Մելքոնյանը, Կ. Խաչատրյանը, Ռ. Սահակյանը, Գ. Ստեփանյանը, Վահան Մելիքյանը, Կ. Հայրապետյանը, Ա. Ղամբարյանը և Ա. Խոսրոսյան պարգևատրվել են Արցախի Հանրապետության «Վաչագան Բարեպաշտ» մեդալով, Ա. Մելքոնյանը պարգևատրվել է ԵՊՀ և Սփյուռքի նախարարության ոսկե մեդալներով:

11. Գիտության և կրթության ոլորտում համագործակցությունը ՀՀ բուհերի և այլ կազմակերպությունների հետ՝ համատեղողների թվաքանակն ըստ կազմակերպությունների՝
ՀՀ ԳԱԱ գիտակրթական կենտրոն (Մագիստրատուրա) – 8

ԵՊՀ -4

Մատենադարան-1

Խաչատուր Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարան-1

Խաչատուր Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի հենակետային վարժարան - 1

Եվրոպական համալսարան-2

Ռուս-հայ (Սլավոնական) համալսարան - 1

Գավառի պետական համալսարան - 1

Երևանի «Գլաձոր» համալսարան - 2

Երևանի Հյուսիսային համալսարան - 1

Գորիսի պետական համալսարան - 1

ՀՀ ոստիկանության կրթահամալիր - 1

Երևանի թատրոնի և կինոյի պետական ինստիտուտ-1

«Այբ» ավագ դպրոց -1

Հայաստանի ամերիկյան համալսարան-1

Պ. Չայկովսկու անվան դպրոց-1

Հայաստանի Հանրային ռադիո-1

«ՎԷՄ» համահայկական հանդես -1

«Բանբեր հայագիտության» հայագիտական միջազգային հանդես-2

Համատեղ հրապարակումներ՝ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի հետ մեկ գիրք

ՀՀ Սփյուռքի նախարարության դրամաշնորհով մեկ գիրք

ՀՀ Սփյուռքի նախարարության դրամաշնորհով երկու ձեռնարկ

ՀՀ Սփյուռքի նախարարության, Վենետիկի Միաբանության միաբանության հետ մեկ ժողովածու

Մատենադարանի հետ մեկ գիրք

12. Տեղեկություն համատեղ միավորումների (ամբիոններ, լաբորատորիաներ և այլն) մասին - չկա:

Աղյուսակ 1

Արտոնագրային ցուցանիշները

№	Կազմակերպություն ը	Արտոնագրերի հայտերի թիվը	Դրական որոշումների թիվը	Ստացված արտոնագրերի թիվը
1	2	3	4	5

Աղյուսակ 2

2018 թ. թեմատիկայի ամփոփ տվյալները

№	Կազմակերպությունը	Թեմաների կամ պայմանագրերի թիվը (ո) և ֆինանսավորման ծավալը (X հազ. դր.)			
		Նպատակային ֆինանսավորում	Բազային ֆինանսավորում	Թեմատիկ ֆինանսավորում	Տնտ. պայմանագրեր
1	ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ	-	140.874,6	7483,3	-

Աղյուսակ 3

ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի անցկացրած հանրապետական և միջազգային գիտական միջոցառումները

N	Միջոցառման անվանումը	Անցկացման վայրն ու ժամանակը, կազմակերպիչները	Մասնակիցների թիվը	
			Ընդամենը	այդ թվում արտ. երկրներից
1	Ականավոր հայագետ Սուրեն Տիգրանի Երեմյանի ծննդյան 110-ամյակին նվիրված հանդիսավոր նիստ	ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի նիստերի դահլիճ, 10.04.2018 թ., ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ	100	

2	Ֆրիբուրգի համալսարանի դոկտոր, Շվեյցարիայի կրոնների խորհրդի ընդհանուր քարտուղար Աբել Մանուկյանի «Մարդասիրության վկաները. Շվեյցարիայի մարդասիրական աջակցությունը Օսմանյան կայսրությունում Հայոց ցեղասպանության տարիներին. 1894-1923 թթ.» գրքի շնորհանդես	ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի նիստերի դահլիճ, 22.06.2018 թ., ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ	75	8
3	«Բաքու 1918. Հայերի ցեղասպանության շարունակությունը» խորագրով միջազգային գիտաժողով՝ նվիրված Բաքվի հայերի կոտորածների 100-րդ տարելիցի	ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի նիստերի դահլիճ, 14.09.2018 թ., Արցախի Հանրապետության Ազգային ժողովի նիստերի դահլիճ 17.09.2018 թ., ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ, Արցախի գիտական կենտրոն, Սանկտ-Պետերբուրգի հայկական ազգային մշակութային ավտոնոմիա	3	9
4	«Անկախության վերականգնման 100- ամյա ճանապարհը» խորագրով միջազգային գիտաժողով	Վրաստան, ք. Ախալքալաք 15-16.09.2018 թ., Սամցխե-Ջավախքի և Քվեմո-Քարթլիի հայկական հասարակական կազմակերպությունների խորհուրդ, ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ	2	5

5	Միջազգային գիտաժողով՝ «Բալթիկայից մինչև Սև ծով. Հայերը մշակութային, տնտեսական և քաղաքական գործընթացներում»	Մատենադարան ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ ՀՀ ԳԱԱ արևելագիտության ինստիտուտ 15–18 հոկտեմբերի 2018 թ. «ԱՆԻՎ» հայագիտական հետազոտությունների զարգացման և աջակցության հիմնադրամ Հայաստանի Հանրապետության գիտությունների ազգային ակադեմիայի պատմության ինստիտուտ Բելառուսի գիտությունների ազգային ակադեմիայի պատմության ինստիտուտ Լեհական գիտելիքների ակադեմիա Ռուս-հայկական համալսարան Մատենադարան՝ Մեսրոպ Մաշտոցի անվան հին ձեռագրերի գիտահետազոտական ինստիտուտ ՌԴ մշակույթի նախարարության արվեստի պետական ինստիտուտ Մ.Վ. Լոմոնոսովի անվան Մոսկվայի պետական համալսարանի պատմության ֆակուլտետ Բելառուսի պետական համալսարանի պատմության ֆակուլտետ	8	45
6	Միջազգային գիտաժողով՝ «Երևան- 2800»	Երևան քաղաքի պատմության թանգարանի սրահ 23-25 հոկտեմբերի 2018 թ. Երևան քաղաքի պատմության թանգարան ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ Երևանի պետական համալսարան	4	1
7	ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի Երիտասարդ գիտաշխատողների խորհրդի XXXIX գիտական նստաշրջան՝ նվիրված ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի հիմնադրման 75- ամյակին	ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի նիստերի դահլիճ, 26-27.12.2018 թ., ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ	14	

8	ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի 75- ամյակին նվիրված հանդիսավոր նիստ և «Պատմության ինստիտուտ-75» գրքի շնորհանդես	ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի նիստերի դահլիճ, 27.12.2018 թ., ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ	100	
---	--	--	-----	--

Աղյուսակ 4

**ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի աշխատակիցների արտասահման (այդ թվում՝ ԱՊՀ
երկրներ) կատարած գործուղումները**

N	Կազմակերպու թյունը	Երկիրը	Գործուղված գիտնականների թվաքանակը		
			Գիտաժողովներ ին մասնակցելու	Համատեղ գիտական աշխատանք կատարելու	Բանակցությունն երի և քննարկումների համար
1	Պատմության ինստիտուտ	ԱՄՆ	4		1
2		Լիբանան	14		
3		ՌԴ	4		1
4		Վենետիկ	1		
5		Վրաստան	5		1
6		Ղրղզստան			4
7		ԻԻՀ			1
8		Իրաք	1		
9		Թուրքիա		1	
10		Չինաստան	3		
11		Կիպրոս	1		
12		Ֆրանսիա	1		1

Արտասահմանյան գիտնականների ընդունելություն ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտում

N	Կազմակերպությունը	Երկիրը	Ընդունված գիտնականների թվաքանակը		
			Գիտաժողովներին մասնակցելու	Համատեղ գիտական աշխատանք կատարելու	Բանակցությունների և քննարկումների համար
1	ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ	Շվեյցարիա	1		1
2		Գերմանիա	1		1
3		Իրաք			1
4		ՌԴ	22	1	2
5		Անգլիա	1		
6		ԱՄՆ	3		
7		Ֆրանսիա	3		
8		Լեհաստան	4		
9		Արգենտինա	1		
10		Բուլղարիա	2		
11		Լիտվա	1		
12		Բելառուս	8		
13		Մոլդովա	1		
14		Ավստրիա	1		
15		Ուկրաինա	2		
16		Սերբիա	1		
17		Հունգարիա	1		
18		Ռումինիա	1		1
19		Ղրղզստան	1		
20		Ղազախստան	1		
21		Լիբանան	3		

ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի միջազգային դրամաշնորհները

№	Կազմակերպությունը	Թեմայի անվանումը	Հիմնադրամի կամ կազմակերպության անվանումը	Դրամաշնորհի ժամկետը		Ֆինանսավորման ծավալը (\$, €, դր., руб.)		Թեմայի ղեկավարը
				սկիզբ	ավարտ	ընդհանուր	2018 թ. համար	
1	2	3	4	5		6	7	8

ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի 2018թ. ֆինանսավորման ծավալները

№	Կազմակերպությունը	Բյուջե	Արտաբյուջե	Դրամաշնորհներ		
				արտաբյուջե (\$, €, руб.)	արժույթի կուրսը	դրամ
1	Պատմության ինստիտուտ	183.871,8	664,8	-	-	-

ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի գիտաշխատողների 2018թ. հրապարակումների ընդհանուր քանակը

№	Կազմակերպությունը	Մենագրություններ, ժողովածուներ, գրքեր		Ուսումնական ձեռնարկներ, դասագրքեր		Հոդվածներ, գեկուցումներ		Թեզիսներ	
		Հանրապետ.	Արտասահմ.	Հանրապետ.	Արտասահմ.	Հանրապետ.	Արտասահմ.	Հանրապետ.	Արտասահմ.
1	Պատմության ինստիտուտի	24		2		145	40	5	7

Ասպիրանտների թվաքանակը

№	Կազմակերպությունը	Ասպիրանտների քանակն (այդ թվում՝ կանայք) առ 01.01.2019 թ.		Հաշվետու տարում ասպիրանտուրա են ընդունվել (այդ թվում՝ կանայք)	
		ա/կ.	ա/չկ.	ա/կ.	ա/չկ.
1	Պատմության ինստիտուտ	3	3	1	-

Տվյալներ մասնագիտական խորհուրդների վերաբերյալ

№	Կազմակերպությունը	Ատենախոսության խորհրդի ծածկագիրը	Մասնագիտության ծածկագիրը և անվանումը	Խորհրդի նախագահը, գիտքարտուղարը (գիտ.աստիճան, անուն, ազգանուն)	2018թ. կազմակերպության աշխատակիցների կողմից պաշտպանված ատենախոսությունների թիվը	
					դոկտորական	թեկնածուական
1	Պատմության և ինստիտուտ	004	Է.00.01 (Հայոց պատմություն) Է.00.05 (Պատմագրություն, աղբյուրագիտություն)	պ.գ.դ., պրոֆ., ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Ա. Մելքոնյան պ.գ.թ., դոցենտ Հ. Մուրադյան	1	1

Աշխատողների թվաքանակի ամփոփ տվյալներն առ 01.01.2019 թ.

№	Կազմակերպությունը	Աշխատողների ընդհանուր թիվը	Գիտական աշխատողների ընդհանուր թիվը	ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոսներ	ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամներ	Գիտության դոկտորներ	Գիտության թեկնածուներ
1	ՀՀ ԳԱԱ պատմության և ինստիտուտ	108	81	1	1	19	42

Ինստիտուտի տնօրեն, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս

Ա.Ա. Մելքոնյան

Ինստիտուտի գիտքարտուղար, պ.գ.թ., դոցենտ

Հ.Ղ. Մուրադյան

О Т Ч Е Т
об основных результатах
научной и научно-организационной деятельности
института истории НАН РА за 2018 г.

1. Наиболее важные результаты.

Вышла в свет первая книга второго тома многотомника «История Армении», охватывающая период от начала IV века до середины IX века. Книга освещает принятие христианства, установление персидско-византийского и арабского господства, армянскую освободительную борьбу, социально-экономическую жизнь историю культуры и другие вопросы.

В рамках темы «Армянская государственность с древнейших времен до 1918 года» (руководитель академик НАН РА А.Мелконян) освещаются различные аспекты политической и социально-экономической истории Вaspураканского Армянского государства в VI-XI вв., рассмотрены особенности развития этого феодального региона. На основе анализа нарративных источников интерпретируются также некоторые вопросы истории других армянских политических образований.

В рамках темы «Армянская государственность с древнейших времен до 1918 года» (руководитель академик НАН РА А.Мелконян) на широкой источниковедческой основе и контексте после октябрьских политических событий 1917 года освещена история борьбы за Баку в марте 1918 г. Эта борьба является один из редких проявлений единой борьбы армянских деятелей, представляющих полярно разные политические и военные центры. Целью данной работы является также выявление корней азербайджанской фальсификации.

2. Результаты, полученные базовым финансированием:

В рамках темы «Армянская государственность с древнейших времен до 1918 года» (руководитель академик НАН РА А. Мелконян) были изданы:

- Монография Ваге Торосяна «Армянская католикосская власть (середина 11-го века - начало 12-го века)», посвященная проблеме армянской католикосской власти в период с середины 11-го века до начала 12-го века. Исследованы причины возникновения нескольких католикосатов в период замещения престола католикоса Григором II Вкаясером. Представлены статусы и отношения католикосатов с Первопрестольным Эчмиадзином. В приложении, на основе богатых источников, были рассмотрены путешествия Григора II Вкаясера, в частности библиографическая информация о посещении последним Рима и точки зрения по этому поводу в профессиональной литературе.

- Монография Асмик Амирханян «Лори в 1830-1900 годах (историко-демографическое исследование)», являющаяся попыткой представить всестороннюю - административную, этнодемографическую и социально-экономическую научно обобщенную историю провинции Лори и освещения неисследованных страниц региона. Рассматриваются социально-экономические и политические нюансы и мотивы демографических процессов.

В рамках темы «Армения и армяне в новейший период. Армянский вопрос и Геноцид армян» (руководитель д.и.н. К. Хачатрян) были опубликованы:

- Книга К.А. Арутюняна «Армянский народ в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг.». В книге на основе нововыявленных архивных документов из Центрального архива МО РФ, Центрального военно-морского архива МО РФ, Российского государственного военного архива, Центрального архива ФСБ РФ, Российского государственного архива социально-политических исследований, Национального Архива Армении, богатой литературы и материалов печати всесторонне освещено участие армянского народа в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг., подробно раскрыта роль

воинов-армян в главных сражениях войны, вкратце показаны героические подвиги тружеников тыла, партизан и армян диаспоры. Приведены уточненные списки Героев Советского Союза -армян и представителей других национальностей-уроженцев Армении, полных кавалеров ордена Славы всех трех степеней, маршалов, генералов и адмиралов-армян - участников Великой Отечественной войны.

- Монография Ани Фишенкджян (Фчнкджян) «История армянской общины Сирии (1946-1970)», посвященная изучению истории армянской общины в период одного из самых проблемных и решающих отрезков истории Сирийской Арабской Республики. Представлена влиятельная роль сирийской армянской общины в общественно-политической, экономической, образовательной и культурной жизни страны. Книга имеет не только научное, но и политическое значение и актуальность.

- Монография Лилит Закарян «Формирование и развитие систем территориального управления и местного самоуправления в Армении», в которой представлена история становления и внедрения систем территориального управления и местного самоуправления в Армении.

В рамках темы «Источниковедение и историография» (научный руководитель А. Шахназарян) было опубликовано:

- Работа Элизабет Таджирян "Новая Джульфа в европейских источниках 17-18 веков, часть II (перевод источника, примечания)", в которой освещается информация об армянской колонии Новой Джульфы в 17-18 веках, представленная в заметках, письмах и отчетах, составленных многими европейцами, посетившими Восток с различными целями.

- Монография Сурена Саргсяна "Общественно-политическая деятельность Мкртича Португальяна и газета "Армения", посвященная известному западноармянскому деятелю М. Португальяну – его жизни и общественно-политической деятельности и освещению истории первенца политической прессы газеты «Армения». Представлена незаменимая роль М. Португальяна и его «Армении» в разработке идеологии национально-освободительной борьбы и превращения ее в собственность народа.

- Работа Мясника Есоаян «Арабская приложение каирской ежедневной газеты «Арев»», посвященная истории приложения газеты «Арев». Представлена характеристика, место и роль приложения в ряду периодических изданий и в общественной мысли армянской общины Египта.

3. Результаты тематического финансирования.

В рамках темы «Политический надзор и цензура книгоиздательства и средств массовой информации в Советской Армении (1920–1991)» (научный руководитель А. Сукиасян) опубликована одна книга и 4 научных статьи, представлены 3 доклада на республиканских и международных конференциях.

В книге А. Сукиасяна и Н. Ераносян «Сатирическая пресса Советской Армении 1920-х годов («Шешт», «Зурна», «Кармир моцак»)» упоминаются предпосылки и препятствия на пути становления армянской сатирической прессы, деятельность редакторов-сатириков Ваана Тотовенца и Эдуарда Хочика. Представляется история основания, публикаций сатирических газет «Шешт» (1923), «Зурна» (1924), «Кармир моцак» (1926–1927), выясняются обстоятельства прекращения их публикации. Отмеченные вопросы обсуждаются на основе документов, впервые представляемых в научном обороте.

В рамках отдельных статей были представлены вопросы, связанные с изучением литературы, ввозимой и вывозимой из Советской Армении, а также с деятельностью Нерсеса Акиняна, члена Мхитаристской Конгрегации, цензуры сатирических журналов, политики по отношению к издательской сферы, а также создания и деятельности частных издательств, действующих в Советском Союзе.

В результате были сделаны ценные заключения и выводы относительно истории политического надзора и цензуры книгоиздательства и печати в Советской Армении.

4. Прикладных разработок нет.

Директор института,
академик НАН РА

А.А. Мелконян

Ученый секретарь, к. и. н., доцент

А.Г. Мурадян

ANNUAL REPORT
**On the Main Results of the Scientific and Scientific-Organizational Activities of the Institute of
History of NAS RA for 2018**

1. The most important results.

The first book of the second volume of the multi-volume "History of Armenia" was published. It covers the period from the beginning of the 4th century to the middle of the 9th century. The book elucidates the adoption of Christianity, establishment of Persian-Byzantine and Arab rule, the Armenian liberation struggle, socio-economic life, history of culture and other issues.

Within the framework of the theme "The Armenian Statehood from the Ancient Times to 1918" (the head is the Academician of the NAS RA A. Melkonyan), various aspects of the political and socio-economic history of the Vaspurakan Armenian state in the VI-XI centuries are covered, the features of the development of this feudal region are worked out. Based on the analysis of narrative sources, some issues of the history of other Armenian political entities are also interpreted.

Within the framework of the theme "The Armenian Statehood from the Ancient Times to 1918" (the head is the Academician of the NAS RA A. Melkonyan) the armed struggle in Baku in March 1918 was highlighted on a broad source-study basis and in the frame of the October events of 1917 in Transcaucasus. This struggle is one of the rare manifestations of a united struggle of Armenian leaders representing different political and military centers. The goal of this work is also to reveal the roots of the Azerbaijanian falsification.

4. The applied working out (no).

Director of the Institute of History,
Academician of NAS RA

A. A. Melkonyan

Scientific Secretary of the Institute of History,
Candidate of History, associate professor

H. Gh. Muradyan